

GUIA PER A INTRODUIR LA PERSPECTIVA DE GÈNERE EN ELS PROJECTES DE RECERCA DE LA UVIC-UCC

Guia elaborada dins el projecte **U

U

Divulga. Ciència i Societat**, programa que compta amb la col·laboració de la Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología (FECYT) – Ministerio de Ciencia e Innovación (FCT-18-13068).

**U

U

 Divulga**
Ciència i Societat
UVIC | UVIC-UCC

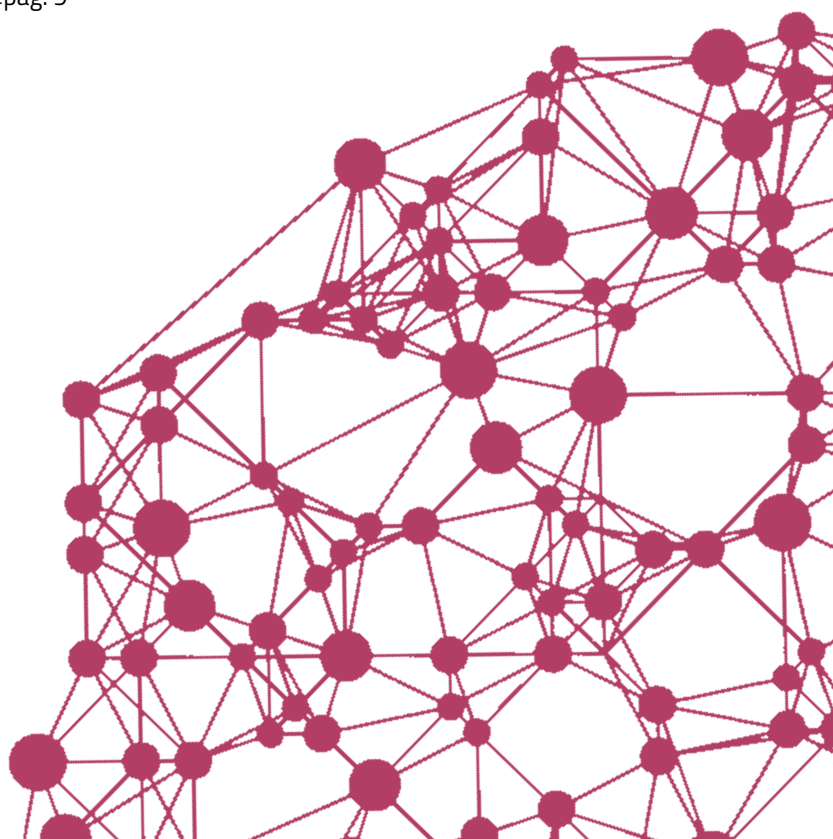
CEIG
**Centre d'Estudis
Interdisciplinaris de Gènere**
UVIC-UCC

Unitat
d'Igualtat
UVIC-UCC

Índex

- 1 | **PRESENTACIÓ** —pàg. 3
- 2 | **BIAIX ANDROCÈNTRIC EN LA CIÈNCIA** —pàg. 3
Per què incloure, doncs, la perspectiva de gènere en la investigació?
- 3 | **QUINA ÉS L'ESTRATÈGIA DE LA COMISSIÓ EUROPEA EN MATÈRIA DE GÈNERE?** —pàg. 4
- 4 | **COM INTEGRAR LA PERSPECTIVA DE GÈNERE EN LA INVESTIGACIÓ CIENTÍFICA?** —pàg. 5
 - I. Participació de dones i homes a la recerca
 - II. Gènere en el contingut de la recerca
- 5 | **CHECKLIST PER INTRODUIR LA DIMENSIÓ DE GÈNERE A LA INVESTIGACIÓ** —pàg. 7
 - I. Igualtat d'oportunitats entre dones i homes en la investigació
 - II. Gènere en el contingut de la recerca
- 6 | **BIBLIOGRAFIA I RECURSOS** —pàg. 9

1 | PRESENTACIÓ

La incorporació de la perspectiva de gènere al contingut dels projectes de recerca és una de les **prioritats que marca l'European Research Area (ERA) i un dels reptes actuals dels equips de recerca**, especialment dels àmbits de ciències i tecnològics (STEM): la recerca (treballi o no directament amb persones) no pot ser cega a les variables sexe/gènere i és un dels aspectes que es valora en l'avaluació en la majoria de convocatòries competitives.

Aquest document¹ pretén fer unes pinzellades generals sobre com **evitar el biaix androcèntric** en la ciència i donar algunes **recomanacions** en relació a aspectes a tenir en compte **a l'hora de redactar projectes científics i tecnològics amb mirada de gènere**. Tanmateix, es recomana incorporar una persona experta en gènere a l'equip per tal que pugui fer un bon acompanyament i vetllar perquè aquesta mirada sigui transversal a tot el projecte.

2 | BIAIX ANDROCÈNTRIC EN LA CIÈNCIA

La **producció de coneixement científic**, com qualsevol altre camp de la societat, **no està lliure de les desigualtats de gènere** i dels condicionants culturals que estableixen una jerarquia entre homes i dones, atorgant una menor valoració social a les dones i als seus sabers, invisibilitzant les seves experiències i realitats específiques.

La ciència s'ha desenvolupat històricament com un activitat masculina i ha adoptat una perspectiva androcèntrica, que **fa que s'assumeixin els estereotips de gènere com a supòsits científics i que allò masculí sigui la norma** —és a dir, s'equipara l'humà amb el masculí (Caprile, 2012). La integració de la **perspectiva de gènere** en la investigació permet conscienciar sobre els biaixos de gènere i buscar altres maneres de produir una ciència més inclusiva, que respongui a les necessitats de tothom.

¹ Aquesta guia té el seu origen en el taller col·laboratiu "La incorporació de la perspectiva de gènere a projectes de recerca i divulgació sobre COVID-19" que va impartir Maribel Ponferrada, doctora en Antropologia Social, el 26 de novembre de 2020. L'objectiu del taller, organitzat conjuntament per la Unitat de Divulgació Científica, el CEIG i la Unitat d'Igualtat de la UVic-UCC, va ser donar recursos i impulsar la incorporació de la perspectiva de gènere en projectes de ciència i tecnologia.

Per què incloure, doncs, la perspectiva de gènere en la investigació?

- En primer lloc, per un tema de **responsabilitat i justícia social**. La igualtat és un dret fonamental de tothom, homes i dones, i cal posar els mitjans per fer-la realitat.

- Per tenir **millors equips d'investigació**. Equips diversos —pel que fa al gènere, però també a altres factors com l'edat, l'origen, la classe social, etc.— són més creatius perquè incorporen més punts de vista. A més, una cultura que permeti a homes i dones desenvolupar el seu potencial atrau els millors talents.

- Per **excel·lència científica i innovació**. Un enfocament sensible al gènere, que té en compte les diferències entre homes i dones, fa que els resultats siguin més representatius i tinguin una major qualitat. Recerques basades en categories com "població", "pacients" o "usuaris" poden treure conclusions parcials.

3 | QUINA ÉS L'ESTRATÈGIA DE LA COMISSIÓ EUROPEA EN MATÈRIA DE GÈNERE?

La Comissió Europea ha manifestat el seu compromís en la promoció de la igualtat de gènere en la investigació i la innovació i ha esdevingut un tema transversal que és present a tots els programes. En aquest sentit, una de les sis prioritats de l'European Research Area (ERA) és la "Igualtat de gènere i la integració de la perspectiva de gènere en la investigació". Aquesta prioritat es concreta en tres objectius:

1. Promoure la igualtat de gènere en els equips i en tots els nivells de les carreres d'investigació.
2. Garantir l'equilibri de gènere en els llocs de decisió.
3. Integar el gènere en el contingut de la investigació científica.

Amb l'objectiu de garantir la integració de la dimensió de gènere en el contingut de la investigació i la innovació, [Horizon Europa](#), la proposta del nou Programa Marc d'Investigació i Innovació de la UE per al període 2021-2027, inclou mesures per reforçar la perspectiva de gènere en la investigació i la innovació, entre les quals, l'obligatorietat de les institucions participants de comptar amb [plans d'igualtat](#).

4 | COM INTEGRAR LA PERSPECTIVA DE GÈNERE EN LA INVESTIGACIÓ CIENTÍFICA?

Les desigualtats de gènere són estructurals i afecten el conjunt de la població. Polítiques que poden semblar neutres, afecten de manera diferent les persones en funció de la seva realitat i poden reforçar situacions desigualtat. El primer que hem de fer és comprovar si la dimensió de gènere és pertinent per al projecte que volem desenvolupar. Per això, cal **disposar de dades desagregades per sexe i plantejar-se les preguntes següents:**

- La proposta s'adreça a un o més grups objectius? Afectarà la vida diària d'una o diverses parts de la població?
- Existeixen en aquest àmbit diferències entre dones i homes (pel que fa als drets, els recursos, la participació, les normes i els valors vinculats a la pertinença a un sexe)?

Si la resposta a qualsevol d'aquestes preguntes és afirmativa, la dimensió de gènere és pertinent i caldrà avaluar l'impacte potencial de la proposta en homes i dones (podeu ampliar la informació a: [Guía para la evaluación de impacto de género](#)).

Doble enfocament: la dimensió de gènere en l'equip i en el contingut de la recerca

La investigació amb perspectiva de gènere promou una participació igualitària de dones i homes en els equips científics i té en compte les desigualtats entre homes i dones en totes les fases de la recerca. És important centrar-se en el gènere a través d'un enfocament interseccional i entendre que no és una categoria aïllada, sinó que es creua amb altres desigualtats com l'edat, l'origen, la classe social, etc. (Mihajlovic Trbovc i Hofman, 2016).

Així doncs, d'acord amb aquesta doble dimensió i seguint l'estructura del *Toolkit Gender in EU-funded researches*, es proposa un **doble enfocament** per als projectes de recerca per incorporar la mirada de gènere: per una banda, tenir en compte **la participació d'homes i dones en el projecte promovent una igualtat d'oportunitats** i, per l'altra, **integrar la perspectiva de gènere en el contingut de la recerca durant tot el procés**, des de la idea inicial fins a la difusió dels resultats, passant per la formulació de les preguntes d'investigació, els objectius i les metodologies (Yellow Management Consultants, 2009).

I. Participació de dones i homes a la recerca

Nombrosos estudis han demostrat que la pèrdua de talent femení en la recerca és conseqüència d'un cúmul de desigualtat i biaixos. Per corregir aquesta situació, es proposa tenir en compte tres aspectes: els processos de selecció i contractació; les condicions laborals i la cultura de l'organització, i disposar de persones expertes i d'eines de seguiment i control.

- **Selecció i contractació.** La valoració de mèrits i èxits d'homes i dones solen tenir biaixos importants. Per corregir-ho es proposen dues mesures: per una banda, **garantir procediments de selecció oberts i imparcials** –equips de selecció mixtos, formació en perspectiva de gènere, fer una àmplia difusió de les ofertes i animar explícitament a les dones a presentar-se– i, per l'altra, **utilitzar criteris de selecció explícits, precisos i transparents.**

- **Condicions de treball i cultura organitzativa.** S'ha de garantir la igualtat de condicions laborals pel que fa a la remuneració, les oportunitats de formació i l'accés a beques i fonts de finançament. D'altra banda, és important que la cultura de l'organització tingui present els valors de la igualtat, que es vetlli per un bon ambient i que es faciliti la compatibilització de les diferents esferes de la vida (treball, família i personal).

- **Expertes en gènere i mesures de seguiment i gestió.** Es poden crear sistemes de monitoratge i control per analitzar si es donen desigualtats de gènere (ràtios participació, etc.) i implicar a tot l'equip, homes i dones en el seguiment i avaluació. És clau designar una persona amb formació en igualtat de gènere que vetlli per la seva incorporació.

II. Gènere en el contingut de la recerca

- **Recerca d'idees i hipòtesis.** Cal analitzar la rellevància del gènere pel que fa al contingut de la investigació i fer una avaluació de l'estat dels coneixements en aquest camp. La formulació d'hipòtesis es pot basar en investigacions prèvies i literatura existent.

- **Disseny de projectes i metodologia de recerca.** Sempre que l'objecte de recerca es refereixi a persones, la metodologia ha de tenir en compte les situacions específiques d'homes i dones. S'han de tenir en compte els factors biològics (sexe) com els socioculturals (gènere) així com altres eixos de desigualtat que poden ser rellevants en el context de la investigació.

- **Execució de la recerca.** Les eines de recollida de dades (com ara qüestionaris) han de ser sensibles al gènere, utilitzant un llenguatge inclusiu i no sexista, i que permetin fer visibles les diferents realitats d'homes i dones. Cal desagregar totes les dades per sexe i analitzar altres variables (per exemple, edat, ingressos, mobilitat, treball) que donaran una informació més complexa. Una manera de garantir un major impacte és la participació de les destinatàries finals, tenint en compte l'equilibri de gènere.

- **Anàlisi i difusió dels resultats.** No n'hi ha prou de recollir les dades, sinó que el gènere s'ha d'incloure a les publicacions com qualsevol altra variable estudiada. Es pot valorar fer accions de difusió específiques (publicacions o esdeveniments) per donar a conèixer els resultats en clau de gènere. En fer la difusió, cal utilitzar un llenguatge inclusiu i no sexista.

5 | **CHEKLIST PER INTRODUIR LA DIMENSIÓ DE GÈNERE A LA INVESTIGACIÓ**

Us presentem una *checklist*, amb algunes preguntes que ens poden ajudar a introduir la perspectiva de gènere en els projectes de recerca. Aquest material està elaborat a partir de la proposta de les guies [Toolkit Gender in EU-Funded research](#) i [Toolkit for Integrating Gender Sensitive Approach into Research and Teaching](#).

I. Igualtat d'oportunitats entre homes i dones en la investigació

- Hi ha un equilibri de gènere en la composició del consorci i l'equip del projecte, a tots els nivells i en els llocs de presa de decisions?
- Si hi ha desequilibri, quines mesures es poden prendre per incentivar que hi hagi més persones del gènere infrarepresentat?
- L'equip és divers (en termes d'origen, llengua materna, classes social, etc.)?
- S'han observat patrons de relacions jeràrquiques de gènere en l'equip? (per exemple, que els investigadors sèniors siguin homes i les investigadores júnior dones, que estiguin més mal pagades i tinguin menys control sobre l'agenda d'investigació)
- Les condicions laborals permeten a tots els membres del personal fer compatible la vida laboral, familiar i personal de manera satisfactòria?
- Hi ha mecanismes per fer seguiment i avaluació de la igualtat de gènere, per exemple estadístiques desagregades per sexe?
- Hi ha una persona experta en gènere a l'equip?

II. Gènere en el contingut de la recerca

Fase inicial. Generació d'idees per la recerca:

- Si la investigació implica persones com a objecte de recerca, s'ha analitzat la rellevància del gènere en el tema de la investigació?
- S'han tingut en compte tant homes com dones a l'hora de formular la pregunta de la recerca?
- S'ha comprovat si homes i dones es relacionen de manera diferent amb el problema objecte d'investigació?
- Si la investigació no implica directament a persones, estan prou clares les possibles relacions diferenciades d'homes i dones amb el tema de la investigació?
- S'han revisat la literatura i altres fonts relacionades amb les diferències de gènere en el camp de la investigació?
- En el marc de teories i conceptes utilitzats per a la investigació, hi ha supòsits explícits o implícits sobre sexe i/o gènere? Quins són?
- S'estan projectant estereotips o rols de gènere en relació a com es comporten homes i dones, al que necessiten o desitgen?

Fase d'elaboració de la proposta:

- La metodologia garanteix que s'investigaran (possibles) diferències de gènere: que es recolliran les dades sexe / gènere i s'analitzaran al llarg del cicle de recerca?
- La proposta explica de manera explícita i exhaustiva com es tractaran les qüestions de gènere?
- S'han tingut en compte possibles resultats i impactes diferenciats de la investigació en dones i homes tenint en compte la seva diversitat?

Fase de recerca:

- Les eines de recerca (enquestes, qüestionaris, grups de discussió, etc.) s'han dissenyat per poder visibilitzar les diferències de sexe i/o gènere a l'hora de recollir i analitzar les dades?
- S'analitzen les dades segons la variable sexe? Es tenen en compte altres variables rellevants? Es tenen en compte altres eixos rellevants que interseccionen amb el gènere?
- La mostra de la investigació està equilibrada pel que fa al gènere?
- Si s'organitzen focus grup o entrevistes, hi ha el mateix nombre d'homes que de dones?

Fase de difusió:

- Les anàlisis presenten estadístiques, taules, xifres i descripcions centrades en les diferències de gènere que han sorgit al llarg del projecte?
- S'ha considerat la possibilitat de realitzar una publicació o esdeveniment específic per donar a conèixer els resultats relacionats amb el gènere?
- El llenguatge és inclusiu i no androcèntric? Es busquen fórmules per fer visibles les dones?
- Si part del projecte consisteix en realitzar una anàlisi visual, les imatges reproduïxen rols i estereotips de gènere?

6 | BIBLIOGRAFIA I RECURSOS

Referències

- Yellow Window Management Consultants, [*Toolkit Gender in EU-Funded research*](#). Comisió Europea (2009)
- Jovana Mihajlovc Trbovc i Anna Hofman, [*Toolkit for Integrating Gender Sensitive Approach into Research and Teaching*](#), GARCIA WORKING PAPERS, num. 6 (2016).
- Caprile, M. (coord.) [*Guia pràctica para la inclusión de la perspectiva de género en los contenidos de la investigación*](#). CIREM Fundació. (2012)

Glossari

- EIGE's [*Gender Equality Glossary & Thesaurus*](#)

Guies

- GENDER-NET. Tools for IGAR. [*Guidelines and Checklists*](#)

Exemples

- GENDER-NET. Tools for IGAR. [*Examples*](#)